

EWV

vereniging voor
middenstandshuisvesting
'ELCK WAT WILS'

75 Jaar
1920 - 1995

1 Oprichting van Elck Wat Wils

We schrijven 28 januari 1920. Vijf *middenstanders* richten een vereniging op met als doel de realisatie van goede en betaalbare middenstandswoningen in Utrecht. Ook in die tijd was er namelijk gebrek aan woonruimte. Het tekort betrof niet alleen goedkope arbeiderswoningen maar ook woningen voor de ‘middenklasse’ waarvan de huurprijzen tussen de f 300,- en f 700,- per jaar lagen. De woningnood was enerzijds ontstaan door de natuurlijke groei van de Utrechtse bevolking en anderzijds een gevolg van de toename van de bedrijvigheid in de stad. Utrecht was en is immers een knooppunt van wegen en spoorwegen. Overigens namen ook enkele bedrijven zelf het initiatief om huizen voor hun werknemers te bouwen, zoals de machinefabriek Jaffa, die in de Indische buurt (het tegenwoordige Lombok) bouwde en de staalfabrieken Werkspoor en Demka, die in Elinkwijk woningen lieten optrekken.

Expansie in de woningbouw

De woningwet betekende een belangrijke stimulans voor vrijwel alle woningcorporaties zoals we die nu kennen. Gemeenten en particulieren konden namelijk vanaf 1902, via de woningwet, subsidie van het rijk krijgen voor woningbouw. Een woningbouwvereniging moest echter wel aan een aantal voorwaarden voldoen om subsidie te kunnen ontvangen. Zo moest een corporatie beschikken over eigen kapitaal en uitsluitend voor volkshuisvesting werkzaam zijn. Bovendien moesten de huurprijzen goedgekeurd worden door het rijk. Mede door deze voorwaarden had de wet niet meteen effect; het eerste voorschot werd pas in 1915 uitbetaald.

Vanaf dan begint er een periode van grote expansie in de woningbouw. In Utrecht worden in de jaren 1919 en 1920 zes particuliere woningbouwverenigingen opgericht, waaronder Elck Wat Wils, die zich in het bijzonder op de woningbouw voor de middenstand richten. Ook de andere woningbouwverenigingen in de schildersbuurt, zoals Het Nieuwe Woonhuis, Tuindorp BANS en Woningbouwvereniging Utrecht zijn in die periode opgericht.

Elck Wat Wils besloot zich toe te leggen op woningbouw in het oosten van de stad waar eigenlijk nog niet zo lang bebouwing was. Pas halverwege de vorige eeuw ging men buiten de inmiddels grotendeels geslechte stadswallen van Utrecht bouwen en wonen. Zo ontstonden de wijken Wittevrouwen, Oudwijk en Tolsteeg. Buiten het Utrechtse grensgebied, aan de oostkant, woonden voornamelijk hoveniers. Rond de eeuwwisseling werd meer en meer land opgekocht in dit gebied, dat toen nog gemeente Abstede heette. Grondspeculanten verkochten dat weer door aan de gemeente Utrecht of particulieren.

In 1887 kocht de gemeente Utrecht, op voorstel van een aantal notabelen, het Hogeland van de jonkheren Ram op om er woningen te bouwen en een openbaar park aan te leggen. In 1888 werd het aangrenzende Oudwijkerveld van mr. H.J.H. Baron van Boetzelaer van Oosterhout gekocht, die er de voorwaarde aan verbond dat het grootste gedeelte de functie van openbaar park zou krijgen. In hetzelfde jaar nog schreef de gemeente Utrecht een prijsvraag uit, die gewonnen werd door Jan Anthony Loran en Henri Copijn met een ontwerp voor het gebied dat later omgedoopt zou worden tot Wilhelminapark.

Aantrekkelijk voor bewoning

Tien jaar later, in 1898, konden de eerste huizen bewoond worden in dit nog lege grensgebied, dat volgens sommigen veel te ver van de stad verwijderd lag. De postbode en leveranciers kwamen alleen 's morgens maar langs. 's Middags waagden zij zich er niet, bang als ze waren om in het donker weer terug te moeten rijden over de 3e Baansteeg, die later bestraat en verbreed zou worden en Burgemeester Reigerstraat zou gaan heten. In die tijd was het nog slechts een slecht begaanbare steeg. Ondanks de grote afstand tot het centrum van Utrecht bleek het gebied rondom en achter het Wilhelminapark zeer aantrekkelijk voor bewoning. Rond 1915 komt rond de Jan van Scorelstraat de woningbouw voor de goeude middenstand op gang, onder andere op initiatief van de speciaal voor dat doel opgerichte woningbouwverenigingen, zoals Elck Wat Wils.

Eén van de eerste taken voor de nieuw opgerichte Vereniging voor Middenstandshuisvesting 'Elck wat Wils' was natuurlijk het werven van leden en het inventariseren van hun wensen. In kranten en andere bladen werd men opgeroepen zich in te schrijven bij Elck Wat Wils en

VEREENIGING VOOR MIDDENSTANDSHUISVESTING „ELC WAT WILS”

UTRECHT. Februari 1920.

L. S.

In verband met het toenemend gebrek aan middenstandswoningen in huurprijzen van f 300 tot f 700 per jaar, hebben eenige belanghebbenden zich tot het gemeenschappelijk bouwen van dergelijke woningen vereenigd.

Na gehouden besprekingen met het Gemeentebestuur, werd bouwterrein in het Oosten en Westen der Gemeente aangewezen.

De bouwplannen voor huurwoningen, alsmede voor woningen in eigendom, liggen gereed en wachten op intending aan het Gemeentebestuur.

Bij eene groote deelname zal het bouwen voordeliger zijn, terwijl bovendien de Rijks-subsidie, welke vermoedelijk zal bestaan in schenking van ongeveer één derde der bouwsum — doch uitsluitend voor huurwoningen — wel in acht genomen moet worden. Het bedrag der subsidie komt in mindering der bouwsum.

De ontwerpen 9 typen van woningen, bestaan uit 7 typen ééngezinwoningen en 2 typen beneden- en bovenwoningen. De breedte van laastgenoemden zal ongeveer 12 M. bedragen. Alle woningen zullen aan de moderne eischen voldoen.

Wensch U lid te worden van bovengenoemde Vereniging, dan gelieve U angehechten strook, ingevuld en ondertekend, in te zenden aan den Secretaris der Vereniging, W. ALFENAAR, Weersingel O.Z. 47, onder bijvoeging van f 1.— voor lidmaatschap.

Binnenkort zal U tot eene Algemeene Ledenvergadering worden uitgenoodigd. Voor hen, die eene woning in eigendom wenschen, zal eene afzonderlijke vergadering worden belegd.

Namens het Bestuur van de
Vereniging voor Middenstandshuisvesting
„Elck Wat Wils”.

W. ALFENAAR, Secretaris.

Bijtellen zonder bijvoeging van f 1.— en niet beoorlijk ingevuld worden terzijde gelegd.

Vereniging voor Middenstandshuisvesting „ELC WAT WILS” te Utrecht

De ondergeteekende)

van beroep) *A. van Schoyck*
adjunct-commissaris bij 't Rijksoverheid,
wonende te Utrecht) *Adelaarsrak 60,*

wensch*) een huurhuis tegen een huur van f 500.— à 450.— per jaar
van-huis-in-eigendom-voor-dan-prijz-van-f

en geeft de voorkeur aan de*) *Westzijde* der Gemeente Utrecht.

Hierbij f 1.— voor lidmaatschap.

Utrecht, den 2 Februari 1920.

Invulde
1) Naam en voornamen voluit
2) Beroep
3) Straat, nr. en woonplaats
4) Handteekening
5) Daar-kant met een tekening van de

A. van Schoyck

Een oproep van het bestuur uit februari 1920 om lid te worden van de vereniging. Geïnteresseerden konden hun voorkeur aangeven voor de oost- of westzijde van Utrecht.

binnen enkele maanden kwamen er 168 reacties. Uit een oproep van februari 1920 blijkt dat geïnteresseerden nog de keuze hadden tussen de oost- en westzijde van de stad. Tijdens de eerste Algemene Ledenvergadering op 3 november 1920 maakt het bestuur bekend dat na inventarisatie onder de geïnteresseerden definitief voor de oostzijde is gekozen. De bestuursleden van Elck Wat Wils waren unaniem van mening dat dit gebied te prefereren viel boven de terreinen in Oog in Al, waar ook mogelijkheden waren om grond te kopen.

‘Moeielykheden’

De eerste bestaansjaren van de vereniging waren niet gemakkelijk. Na de oprichting in 1920 bestond het Voorlopig Bestuur aanvankelijk uit een vijftal personen, waaronder de architect, de heer F.J. van der Kaa. Deze had al bouwplannen gemaakt, die overigens niet aan een specifieke lokatie gebonden waren en waarin veel meer eengezinswoningen waren voorzien dan later zijn gerealiseerd. Maar het kostte veel tijd, energie en vindingrijkheid om te bepalen waar er gebouwd zou worden, het gewenste gebied aan te kopen en voldoende financiële steun te krijgen voor het project. De initiatiefnemers moesten veelvuldig overleggen met diverse gemeentelijke instanties en met het rijk, wat niet altijd tot het gewenste resultaat leidde. ‘De moeielykheden bleken vele en groote’, aldus het jaarverslag over 1920.

Bovendien hielden drie bestuursleden het in het eerste jaar op een gegeven moment voor gezien, omdat de werkzaamheden voor Elck Wat Wils niet te verenigen waren met hun werk of privéleven. De overgebleven bestuursleden, de heer W. Alfenaar en de heer F.J. van der Kaa, vonden de heer R. Boomsma bereid de rol van voorzitter te vervullen. Daarop volgde, aldus het jaarverslag over 1920, een opleving in de activiteiten van de vereniging.

Op de eerste Algemene Ledenvergadering op 3 november 1920 werd het eerste bestuur geïnstalleerd. Het Dagelijks Bestuur bestond uit voorzitter R. Boomsma, secretaris W. Alfenaar en penningmeester J.W. Bosch. Overige bestuursleden waren de heren C.P.E. Gori, D. van Goslinga, P. de Kluis en J. Wynand. De architect Van der Kaa had geen zitting meer in het bestuur omdat hij nu in opdracht van het bestuur ging werken. De heer Boomsma zou tot 1937 voorzitter van de vereniging blijven. Het was met name het Dagelijks Bestuur dat gedurende de eerste jaren van de vereniging de kar heeft getrokken.

Bouw gestart

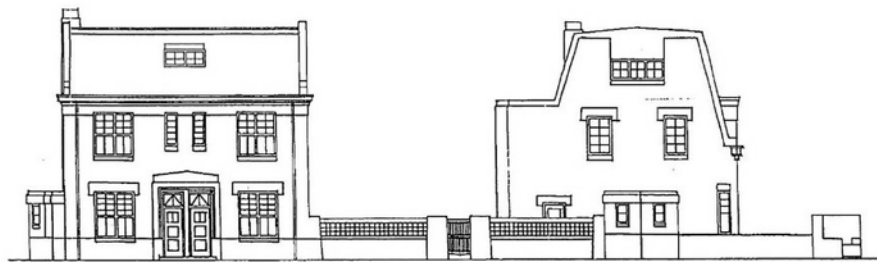
De jaren 1921 en 1922 stonden in het teken van de bouwplannen. Omdat een startkapitaal noodzakelijk was voor aankoop van de grond, werden de leden opgeroepen in de eerste week van 1921 een eerste storting van f 50,- te doen. Dit had een ware exodus tot gevolg en slechts 90 leden (van de 168) bleven over. Op de ledenvergadering van 31 januari 1921 werd besloten dat de lokatie rond de Jacob van Ruisdaelstraat te verkiezen viel boven een terrein in het Zeeheldenkwartier. Vervolgens werd er bijna anderhalf jaar overlegd met autoriteiten en andere instanties, voornamelijk over financiering van de bouw. De overheid bleek steeds terughoudender met subsidies voor de middenstandswoningbouw, omdat men vond dat er in de voorafgaande jaren voldoende voor deze groep was gebouwd.

Maar op 14 juli 1922 was het zover! Het plan van de architect werd officieel aanbesteed. Er zouden 41 woningen worden gebouwd door aannemer H.G. van Kalleveen, voor een aanneemsom van f 285.500,-. Deze woningen, aan de Frans Halsstraat, Gerard Doustraat, Herman Saftlevenstraat en een deel van de Jacob van Ruisdaelstraat, werden in augustus 1923 opgeleverd. Reeds vóór die datum was de bouw gestart van een tweede blok van 45 woningen, dit keer door aannemersbedrijf Slagmolen en Van Rossum voor een bedrag van f 228.300,-. Op 3 februari 1923 werd door het 7-jarig dochtertje van de voorzitter, Stina Sophia Boomsma, een gedenksteen aangebracht in de zijgevel van het huis van de toenmalige voorzitter, Frans Halsstraat 53. De steen is daar nu nog te zien. In maart 1924 was de gehele bouw voltooid.

Het gehele plan omvatte 86 woningen: 38 bovenwoningen, 27 benedenwoningen en 21 eengezinswoningen. (De woningen bevinden zich in de Gerard Doustraat 48, Frans Halsstraat 34-50 en 53-63, Jacob van Ruisdaelstraat 10-56 en 9-71, Herman Saftlevenstraat 1, 1bis en 2, Pieter Saenredamstraat 21, 23 en 28 en Hendrick de Keijserstraat 47-65.) Tijdens de bouw werden de oorspronkelijke plannen nog gewijzigd. Zo hadden de toekomstige bewoners en andere belangstellenden (zoals potentiële huurders en winkeliers) te kennen gegeven prijs te stellen op een aantal winkels tussen de woonhuizen. Bovendien dacht het bestuur van de winkeliers extra kapitaal te kunnen verwerven en vanwege de hogere winkelhuur de huurprijzen voor de leden te drukken. In eerste instantie was het de bedoeling dat de winkeliers zich als het ware moesten inkopen in de vereniging, door middel van mede-

Gedenksteen in de zijgevel van Frans Halsstraat 53 ter gelegenheid van de bouw van de eerste huizen van Elck Wat Wils. De steen werd gelegd door Stina Sophia Boomsma, dochtertje van de toenmalige voorzitter.

- GEVELS JACOB RUISDAEL STRAAT

• UTRECHT DECEMBER 1921 DE ARCHITECT •

P. J. van der Wal

Originele tekening van de huizen aan de Jacob van Ruisdaelstraat 54 en 56 en het aangrenzende Frans Halsstraat 36. Te zien is dat in deze tekening op nummer 54 nog niet voorzien was in een winkel.

financiering van de bouw. Al snel bleek er bij de winkeliers weinig animo voor deze constructie en werden de winkelpanden 'gewoon' verhuurd. De winkeliers betaalden aanzienlijk meer huur dan de leden en werden geen lid van de vereniging. Er werden zes winkels in de plannen opgenomen. Later zou blijken, dat deze winkels niet altijd even goed liepen en dan ook vaak leeg stonden. De vereniging derfde daardoor veel huur.

Vandaar dat men in 1939 besloot een winkel om te bouwen tot woonhuis. In 1940 volgden er nog twee en ook na de oorlog werden er twee winkels omgebouwd. Alleen de winkel aan de Jacob van Ruisdaelstraat 33 is nu nog als bedrijfsruimte in gebruik. De firma Boekee is sinds de jaren dertig huurder van dit pand, eerst als rijwielhersteller, later als garagebedrijf.

De achterzijde van de woning in de Pieter Saenredamstraat 21 in 1927. Er zijn nog geen aangrenzende woningen gebouwd in de Pieter Saenredamstraat.

2 Exploitatie en beheer

Direct na de oplevering in 1924 waren alle woningen en winkels verhuurd. Heel opvallend is dat al in 1924 en 1925 jaarlijks rond de tien mutaties plaats vonden. Een aanwijzing dat de huren wellicht aan de hoge kant waren en er redelijk veel aanbod van woningen was, zodat men ging verhuizen zodra er een goedkopere woning gevonden was. In de eerste jaren hadden alle leden een aandeel in de vereniging; zij hadden kapitaal gestort voor de bouw van de woningen. Daarnaast waren er ook huurders die géén lid van de vereniging waren en daarom een hogere huur moesten betalen.

De bewoners waren voor het grootste deel afkomstig uit de middenklasse. Veel van hen waren beambten of overheidsambtenaren of werkten in het onderwijs. In het archief van de woningbouwvereniging bevindt zich een lijst met de beroepen van de leden sinds 1920. Enkele veel voorkomende beroepen waren ambtenaar NS, onderwijzer, leraar, musicus, commies en arts. Opvallend is in ieder geval dat er nooit veel mensen uit het bedrijfsleven hebben gewoond.

Leegstand

Helaas heeft ook Elck Wat Wils een zeer moeilijke periode gekend. Halverwege de jaren dertig begon een periode van grote, structurele leegstand van de woningen en winkels. Met name de bovenwoningen bleken in die jaren slecht verhuurbaar, wat voornamelijk toe te schrijven valt aan het grote aanbod van woningen in die tijd en de relatief hoge huurprijzen. Zo stonden in 1937 twaalf bovenwoningen geruime tijd leeg, zeven zelfs het gehele jaar. Ook stonden er drie eengezinswoningen enkele maanden leeg. Dit werd een zeer groot probleem voor de vereniging. Zij was namelijk voor haar exploitatie geheel afhankelijk van de huurinkomsten en die werden door de leegstand aanzienlijk minder. Huurverlaging, met als doel de woningen aantrekkelijker te maken, was dan ook een vast agendapunt bij bestuurs- en ledenvergaderingen.

Ook de winkels kregen het steeds moeilijker. Enkele malen werd de huur weliswaar verlaagd, maar dat mocht niet baten: de ene winkelier na de andere vertrok. Daarom besloot men, zoals gezegd, de winkelpanden om te bouwen tot woonhuizen.

Woningen geconfisqueerd

Het spreekt voor zich dat ook de oorlogsjaren voor Elck Wat Wils een duistere periode waren. Het jaarverslag over 1940 opende als volgt: 'De gewijzigde binnenlandsche omstandigheden sedert 10 Mei j.l. brachten voor de exploitatie van woningen een groote ommekeer. De vraag naar woningen nam een dermate omvang aan, dat per 1 October al onze woningen verhuurd waren, en zelfs meerdere gegadigden moesten worden teleurgesteld.' Vanaf 1940 waren dan wel alle woningen verhuurd (en dat zou gedurende de hele bezettingsperiode zo blijven) maar dat kwam omdat er woningen geconfisqueerd werden voor rijksambtenaren. Zo moesten in 1943 zelfs zes gezinnen hun woning verlaten om plaats te maken voor deze rijksambtenaren. De financiële positie van Elck Wat Wils was echter door de lange periode van leegstand en huurderfing flink aangetast. Dit had vooral gevolgen voor het onderhoud aan de woningen, al speelden hierbij ook de materiaal-schaarste en de algehele omstandigheden een belangrijke rol. Gedurende de oorlogsjaren werden verschillende circulaire's aan de leden verstuurd met als doel hun zelfwerkzaamheid te stimuleren. Vanwege de oorlog en de slechte situatie van de vereniging is het dan ook niet verwonderlijk dat het vijftientigjarig bestaan van de vereniging in 1945 niet werd gevierd.

Na de oorlog werden de omstandigheden voor wat betreft exploitatie en beheer niet veel beter. Gezinnen die tijdens de bezetting uit hun huizen waren gezet konden niet zo maar terugkeren naar hun oude huis. Rijk en gemeente claimden namelijk een aantal vrijkomende woningen voor daklozen, oorlogsslachtoffers en anderen. Bovendien had het gemeentelijk huisvestingsbureau een vinger in de pap bij de toewijzing van woningen. De woningnood als gevolg van de oorlog zou lange tijd duren. Maar zelfs toen het algemene aanbod van woningen weer toenam, konden de woningen van Elck Wat Wils zich blijven verheugen in een warme belangstelling van gegadigden.

Onderhoudswerken

De eerste jaren na de oorlog kon er slechts het allernoodzakelijkste onderhoud uitgevoerd worden. Niet alleen vanwege de slechte financiële positie na alle jaren van leegstand, maar ook vanwege het gebrek aan (bouw)materialen. Het bestuur vroeg de bewoners hiervoor dan

ook regelmatig om begrip. Pas in een circulaire uit 1953 kan het bestuur aan de leden mededelen dat zij erin geslaagd is 'de beschikking te verkrijgen over de nodige geldmiddelen, ter uitvoering van de *meest noodzakelijke* onderhoudswerken'.

In de jaren vijftig en zestig wordt er weer met een zekere regelmaat onderhoud aan de woningen uitgevoerd en wordt er zelfs een voorzichtig begin gemaakt met het aanbrengen van verbeteringen in de woningen. Eind jaren vijftig vindt er groot onderhoud plaats aan de daken. Begin jaren zestig werden in de woningen douchecellen aangebracht, keukens verbeterd en extra wastafels aangebracht. Ook kregen de huizen stalen kozijnen, die in 1993 weer vervangen zijn door aluminium kozijnen.

VEREENIGING VOOR MIDDENSTANDSHUISEVESTING

„ELCK WAT WILS" TE UTRECHT

SECRETARIAAT: FRANS HALSSTRAAT 53.

No. S. 95.

Aan de Bewoners,

Bij het ontwerpen van onze woningcomplexen werd de wenschelijkheid gevoeld ook een aantal winkelhuizen te stichten, ten einde den bewoners de gelegenheid te geven de meest voorkomende dagelijksche inkoop in hun naaste omgeving te doen. De ervaring heeft uitgewezen, dat het opnemen van eenige winkelpanden in onzen woningbouw in het algemeen wel aan de verwachtingen heeft beantwoord.

Dit wil evenwel niet zeggen, dat de tijdsomstandigheden geen invloed op den gang van zaken in de verschillende winkels in onzen bouw hebben gehad. Het is van algemeene bekendheid, dat de moeilijkheden, welke de handeldrijvende middenstand tegenwoordig ondervindt, niet gering zijn.

In verband hiermede verzoeken wij U de winkels in "Elck wat Wils", welke zeker niet bij andere soortgelijke bedrijven achterstaan, bij Uwe inkoop niet te vergeten.

Uwe medewerking zal in de kleine gemeenschap, welke de bouwvereniging in zekeren zin vormt, ten zeerste op prijs worden gesteld. Hoewel dit eigenlijk overbodig moet worden geacht, laten wij hieronder nog een opgave volgen van de winkels, welke in "Elck wat Wils" gelegen zijn.

Inmiddels hoogachtend,

Namens het bestuur:
De Secretaris,
J.P. van Straten.

H. Baarspul Jr. Jac.v. Ruisdaelstraat 26
Behangerij en stoffeerdery.

E.Boekee Jac.v. Ruisdaelstraat 19
Rijwielstalling en reparatieinrichting
Huishoudelijke artikelen, IJzerwaren.

C.Hoogenboom Jac.van Ruisdaelstraat 17
Kruidenierswaren en levensmiddelen.

F.D.Schalij Jac.v. Ruisdaelstraat 28
Melk, boter, kaas en eieren.

H.van Werven Jac.v. Ruisdaelstraat 20
Tabak en sigaren. Wijndepôt.

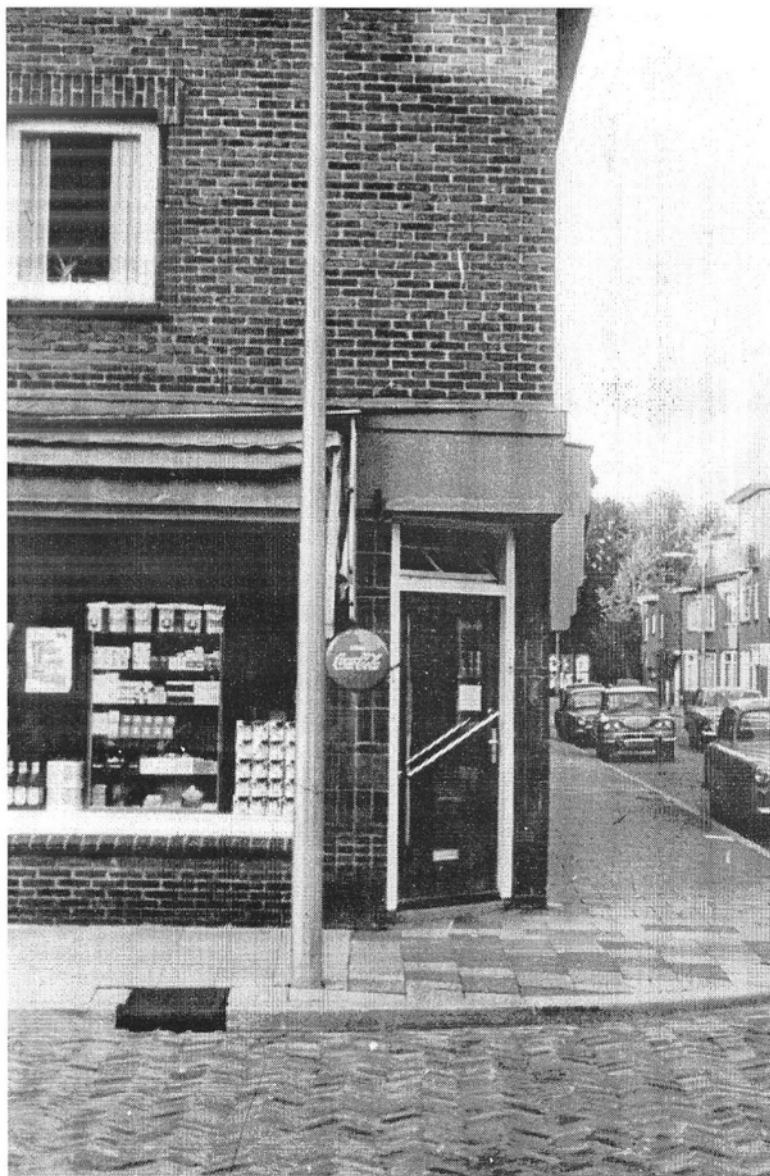
3 Wonen en dagelijks leven

Hoe het dagelijks leven vroeger in de buurt is geweest, valt natuurlijk moeilijk te achterhalen. Gesprekken met (oud-)bewoners hebben daar toch een indruk van kunnen geven. Ook de circulaires van het bestuur uit die tijd verdienen aparte aandacht. Die geven namelijk een impressie van de verhouding tussen het bestuur van Elck Wat Wils en de huurders.

Het bestuur stuurde regelmatig circulaires aan de huurders met verzoeken, aanwijzingen, adviezen of andere mededelingen, waaraan een zeker paternalisme niet vreemd was. Zo werd de leden regelmatig verzocht de huur op tijd te betalen en meerdere keren werd geadviseerd ramen vast te zetten als die opengezet werden, omdat er anders schade kon ontstaan door het klapperen. Verder was het verboden om op zondag de was buiten te hangen, 'daar het aanzien van deze middenstandswijk hierdoor ten zeerste wordt geschaad' (1956). Men werd eraan herinnerd dat het verboden was op zolders, vloeren of dorpels brandstoffen te hakken of te zagen, en tegen de muren of balkons kleden te kloppen of matten uit te slaan. Niet alleen vanwege de overlast voor de burens, aldus een bewoner, maar ook vanwege de slechte staat van de balkonmuurtjes. 'Wij mochten van onze ouders niet tegen de muurtjes leunen.' Op een gegeven moment kwam er ook nog een politieverordening, die het kloppen van kleden op straat op bepaalde tijden verbood.

Met de jeugd waren ook wel eens probleempjes: 'Het is ons intussen gebleken, dat aan verschillende woningen, na het aanbrengen van de eerste grondverflaag en het stopwerk aan de raamkozijnen, schade is toegebracht door de jeugd, die de stopverf heeft verwijderd en deuren en kozijnen heeft bekrast', aldus een circulaire uit 1954. Daarom werd de bewoners verzocht 'hun kinderen erop te wijzen dat zij het stopwerk dienen te ontzien'. Ook werden de bewoners gewezen op de schade 'welke kan ontstaan door het voetballen op de openbare weg'. Dat graffiti niet iets is van de laatste tijd bewijst een circulaire uit 1956 waarin het bestuur de huurders wijst op 'het euvel van het bekladden van de muren der woningen met krijt, hetgeen ook door kinderen van de bewoners schijnt te geschieden'. Het ging hier blijkbaar om een

Circulaire aan de leden uit 1937. De leden worden aangespoord hun inkopen bij de winkels van Elck Wat Wils te doen. De huisnummers van de winkels zijn later veranderd.

Het winkelpand aan de Jacob van Ruisdaelstraat 31 in de jaren zestig. Deze kruidenierswinkel zou kort daarna omgebouwd worden tot woonhuis.

ernstig vergrijp want ook 'aan de politie is reeds verzocht hierop te willen toezien'. Niet bekend is of al deze goedbedoelde 'adviezen' ook inderdaad het beoogde effect hebben gehad.

Uit verschillende circulaire's blijkt ook dat het bestuur veel deed om de winkels in de buurt draaiende te houden. In een circulaire uit 1937 bijvoorbeeld spoort het bestuur de bewoners aan hun produkten toch vooral bij de buurtwinkels te kopen. 'Het is van algemeene bekendheid, dat de moeilijkheden, welke de handeldrijvende middenstand tegenwoordig ondervindt, niet gering zijn. In verband hiermede verzoeken wij U de winkels in 'Elck Wat Wils' welke zeker niet bij andere soortgelijke bedrijven achterstaan, bij Uwe inkoop niet te vergeten'. Menig winkelier zou tegenwoordig heel wat over hebben voor zulke reclame. In 1939, als het bestuur de huurders laat weten dat het mogelijk is een vergoeding te krijgen voor het behangen van de kamers, verzoekt ze de werkzaamheden in opdracht te geven aan de heer Baarspul. Dit heeft niet mogen verhinderen dat een jaar later de behangwinkel uit de Jacob van Ruisdaelstraat 52 (toen nummer 26) verdween en het pand werd verbouwd tot woonhuis.

Boodschappen op iedere hoek

Uit de gesprekken met (oud-)bewoners blijkt dat de buurt veel weg moet hebben gehad van een dorp. De boodschappen kon je letterlijk op iedere hoek halen. Zoals gezegd waren er ooit zes winkels binnen de vereniging. Ze waren gevestigd in de Jacob van Ruisdaelstraat en de buurt zal daardoor wellicht een levendiger aanblik hebben geboden dan nu. De winkels bevonden zich op de straathoeken op de kruisingen met de Pieter Saenredamstraat en de Herman Saftlevenstraat. Bewoners herinneren zich kruidenier Hoogenboom, die zijn voorraad had opgestapeld onder het balkon en in het kleine kamertje naast de deur; bakkerij 'De Korenschoof'; de zuivel- en kruidenierswinkel van Schalij op de hoek van de Herman Saftlevenstraat en de wijnhandel van de heer Pijl. Verder was er nog een fietsenwinkeltje waarvan de eigenaar in de hele buurt bekend stond als 'de knutselaar'. De knutselaar repareerde fietsen en verkocht zaken als banden, lampjes en remblokjes. Later is deze zaak door Boekee sr. overgenomen. Op nummer 52 zat de winkel van Baarspul. Hier kon je terecht voor woningstofferij, gordijnen, vloerbedekking en behang.

'Leentje van Schalijs' met de handkar, waarmee zij de buurt van zuivel voorzag.

De heer Schalijs en zijn hulp Leentje bij zijn 'Amerikaan', destijds een unicum in de buurt.

Men kon natuurlijk ook boodschappen gaan doen in de Jan van Scorelstraat waar onder andere de kantoorboekhandel van de heer Gathier gevestigd was. In zijn winkel bevond zich ook een post-agentschap en zelfs een bibliotheek. Ook kon men terecht bij de levensmiddelenzaak van de firma Noack, de furniturehandel 'De Ster', de groenten- en fruithandel van Agterberg, de slagerij van Leo van Schie en een filiaal van De Gruyter.

Albert Heijn aan de deur

Er waren ook winkeliers die aan de deur bezorgden. Leentje, van de melkwinkel van Schalijs, bezorgde met de handkar melk. Maar ook groente, brood, vlees en bloemen werden aan de deur gebracht. De petroleumboer bezorgde zijn vaten zelfs met een kar met trekhond! Een bewoonster vertelde dat eens per week, op dinsdag, Albert Heijn langs kwam voor de boekjes. 'Je kon je bestelling inleveren en op vrijdag werden de boodschappen thuis afgeleverd. Was je niet thuis dan zetten ze je bestelling wel even in de keuken. Iedereen had altijd de deur open.'

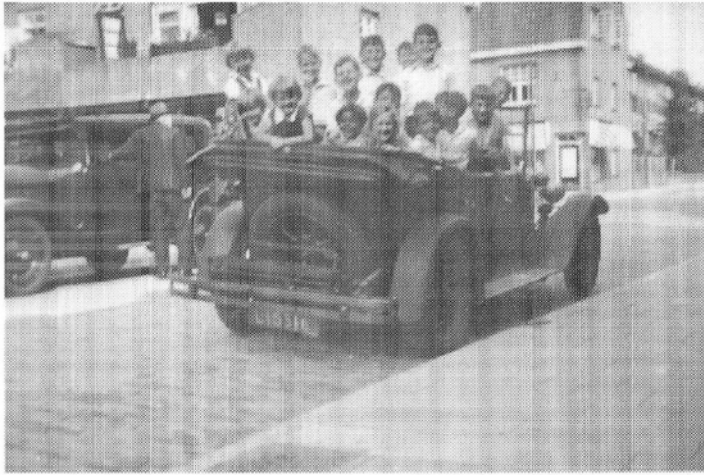
'Leentje van Schalijs'

Alle geïnterviewde bewoners herinneren zich de melkwinkel van de heer Frits Schalijs en zijn hulp Leentje, die door iedereen 'Leentje van Schalijs' werd genoemd. Zij moet een grote en flinke, maar vooral erg lieve vrouw zijn geweest die altijd voor iedereen klaarstond. Zoals de heer Schalijs zei: 'Een vrouw met een hart van goud en diamant!'

De heer Schalijs, die tegenwoordig in Den Dolder woont, begon zijn winkel midden jaren dertig. Aanvankelijk woonde hij er samen met zijn broers Willem en Bertus. Bertus deed de huizen in de buurt met een fiets met een melkstel en Frits - met bakfiets - de wijken die verder gelegen waren. Willem is later aan de Amsterdamsestraatweg een groentezaak begonnen.

Er werd in die tijd heel wat 'afverhuisd' en omdat Frits Schalijs zijn klanten niet kwijt wilde raken besloot hij ze door heel Utrecht - van Oog in Al tot Blauwkapel - te 'achtervolgen'.

De heer Schalijs vertelde hoe hij tijdens de oorlog, toen de voorraad levensmiddelen uitgeput dreigde te raken, met zijn broer Willem met de bakfiets naar Uffelte in Drenthe is gegaan. Ze kwamen terecht bij boer Roelof Vos, die ze onderdak gaf. Van daaruit konden ze erop uit

Een auto in de buurt trok in de jaren twintig veel bekijks.

Spelende kinderen in de Jacob van Ruisdaelstraat. Te zien is dat de nummering van de huizen pas gewijzigd is.

om graan en eieren te vergaren. Met een volle bakfiets zijn ze terug naar Utrecht gegaan. Het was niet makkelijk om met een bakfiets vol graan de IJssel over te steken, want de bruggen werden gecontroleerd. Uiteindelijk werden Frits en Willem geholpen door een paar mannen die aardappels bij zich hadden. Ze konden het graan onder de aardappels verstoppen. Precies na een week zijn ze weer thuisgekomen. Leentje had ondertussen voor de winkel en voor de zieke Bertus gezorgd. Tot lang na de oorlog zijn ze Roelof Vos nog ieder jaar op gaan zoeken.

Toen Bertus wegens ziekte de klanten in de wijk niet meer kon bedienen heeft Leentje het overgenomen. 's Morgens bezorgde ze in de wijk en 's middags ging de winkel open: 180 klanten iedere dag.

Het was ongeveer in 1956 dat Schalij de melkhandel kon overdoen. Een aanlokkelijk aanbod want het was hard werken, met slechts een halve dag per week vrij. Leentje was aanvankelijk niet blij met de verkoop van de zaak, bang dat ze haar werk en daarmee haar onderdak kwijt zou raken. Het is anders gegaan. Leentje is tot haar dood in de Jacob van Ruisdaelstraat bij de heer Schalij blijven wonen.

Kikkers

De kinderen konden vroeger nog gewoon op straat spelen - aldus een bewoner - want in de hele Jacob van Ruisdaelstraat woonden lange tijd maar drie autobezitters. Mochten ze de straat uitlopen, dan troffen de vroegere jeugdige bewoners geen snelweg, maar weilanden, boomgaarden en slootjes aan.

Men bevond zich hier aan de rand van de stad. Het huis met de naam 'Stadsrand' (hoek Laan van Minsweerd-Prins Hendriklaan) herinnert daar nog steeds aan. Hier woonde ooit een huisarts die zijn visites per koets aflegde. Wat nu een uitbouw met boograam is was ooit de stal voor het paard dat de koets trok. Aan de buitenmuur is nog de ring te zien waar het paard aan vast werd gemaakt als het was uitgespannen en de koetsier de koets de stal in duwde. Rechts van de voordeur zitten nog de bouten waar vroeger de ruiven aan waren bevestigd.

De Laan van Minsweerd (waar nu de snelweg loopt) werd omzoomd door hoge populieren. Direct achter die bomenrij bevond zich een sloot met daarachter het land van groenteboer Scheerenberg. Langs het hek van de Kromhoutkazerne liep een paadje, dat uitkwam bij het zwembad 'De Kromme Rijn' van de heer Timp. Het zwembad was een